

Fortyfikacje Księstwa Kurlandii i Semigalii, cz. 1

Mariusz Balcerek

ORCID: 0000-0002-1007-8042

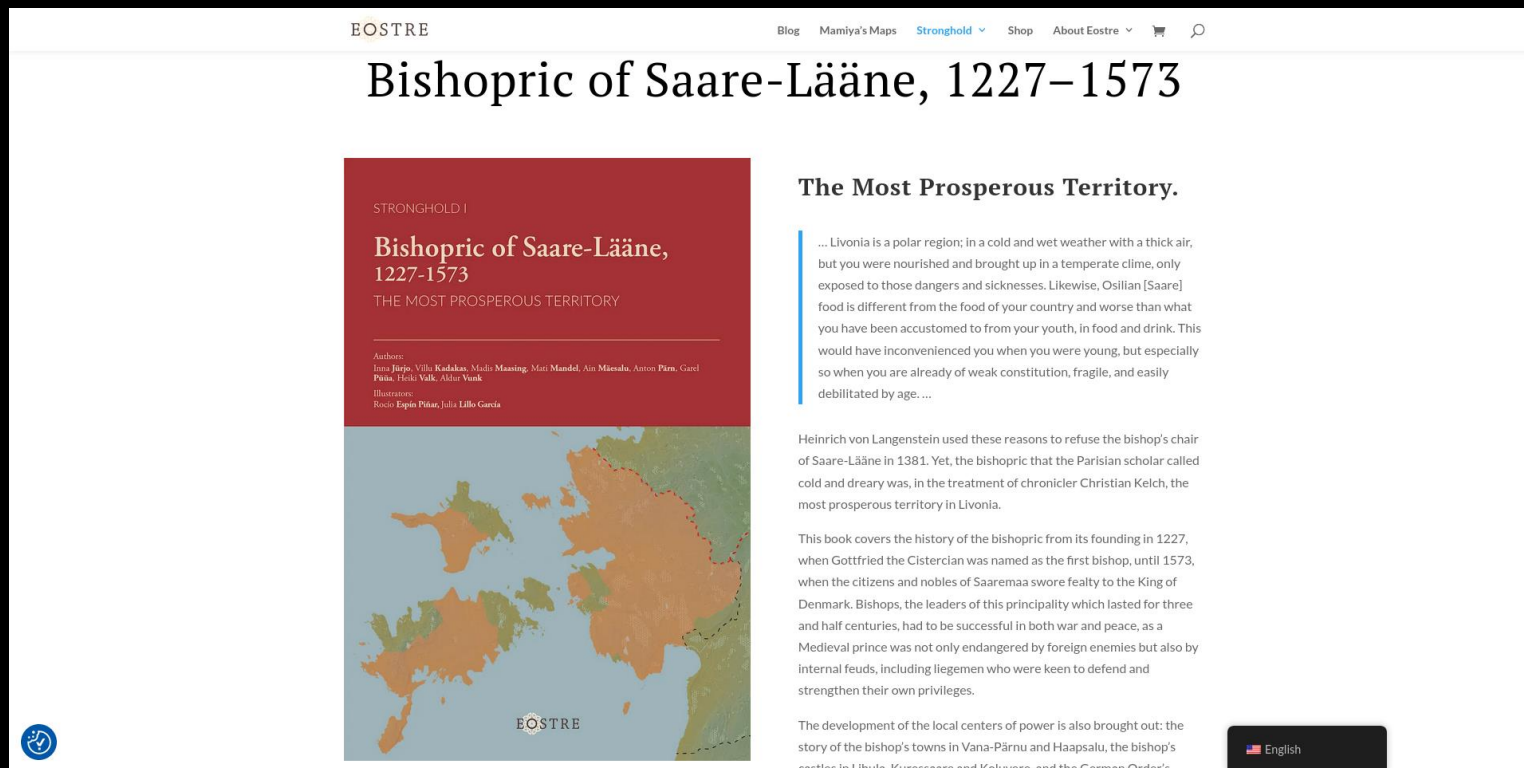
<https://www.researchgate.net/profile/Mariusz-Balcerek>

Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu

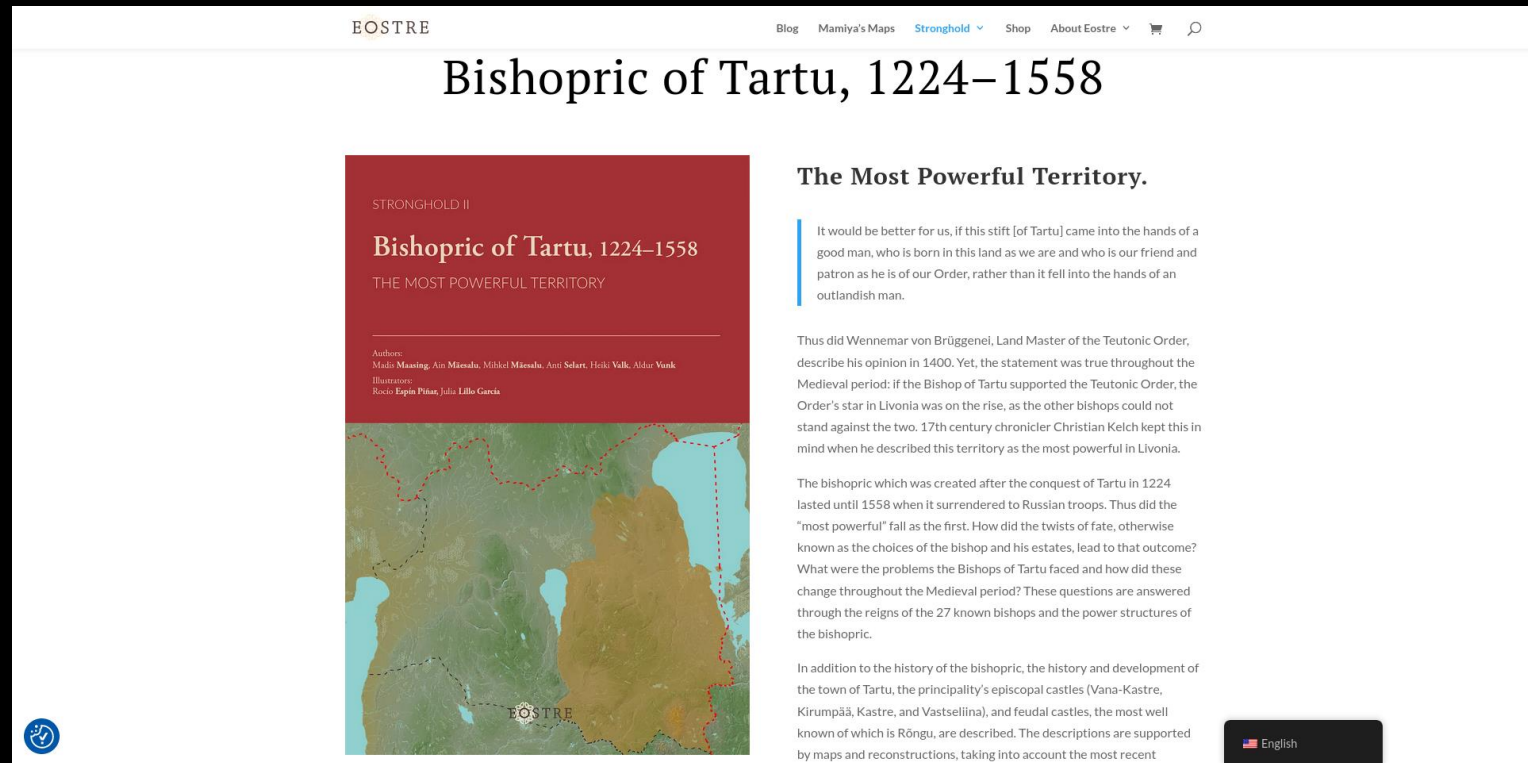
Książnica
Kopernikańska
w Toruniu

Wstep

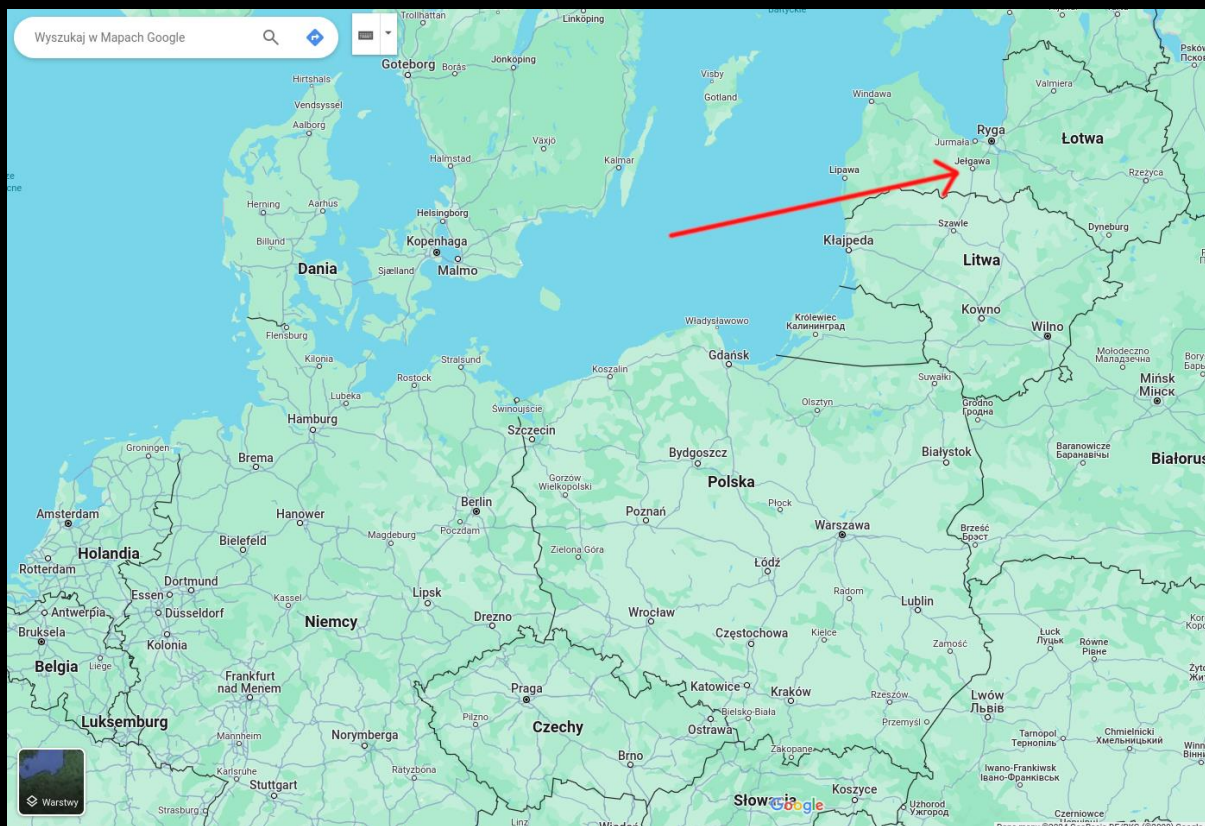
Podstrona z pierwszą książką z serii “Stronholds”
(*Bishopric of Saare-Lääne, 1227–1573*, 2024)

Wstep

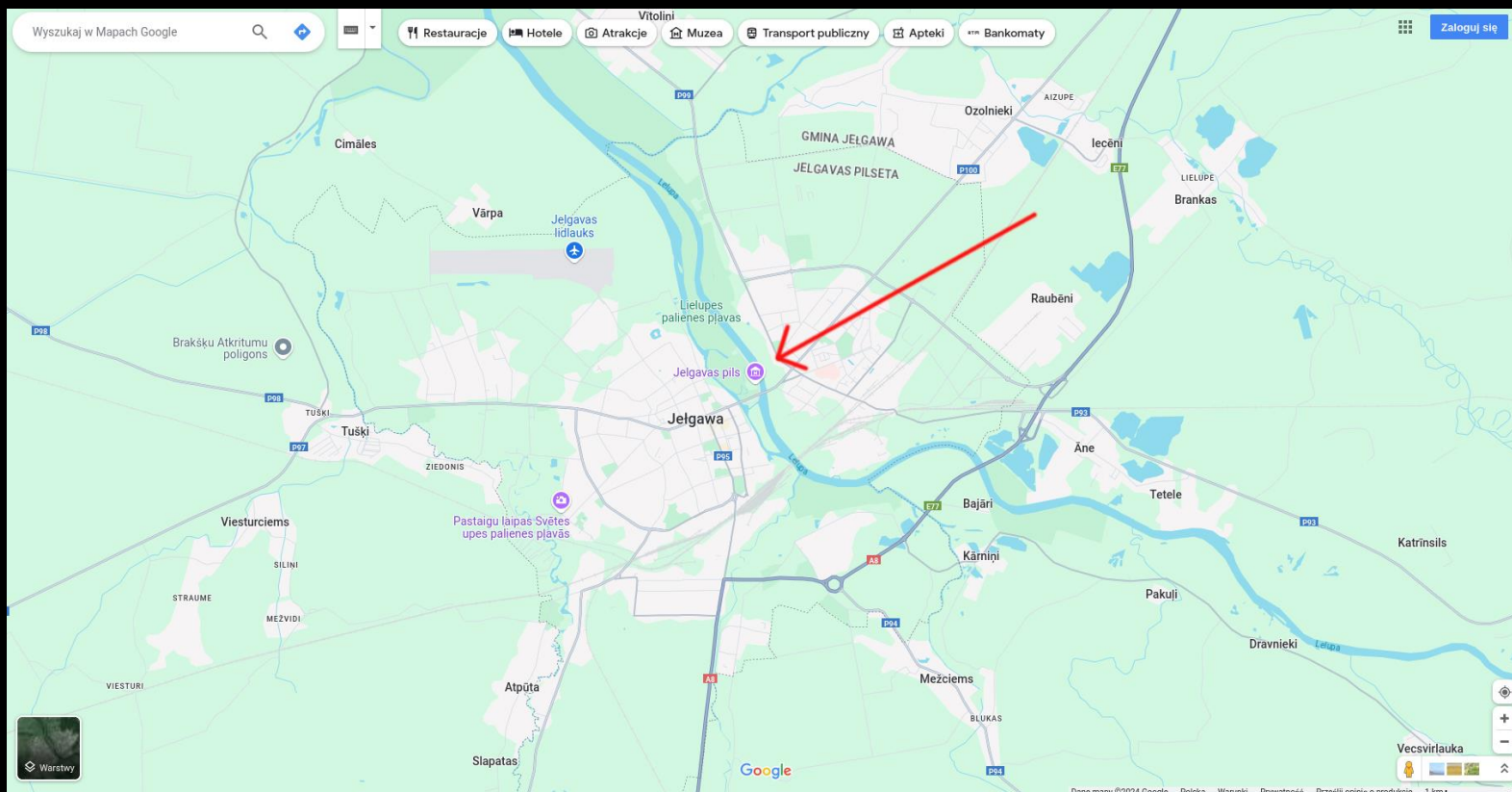
Podstrona z drugą książką z serii “Stronholds”
(*Bishopric of Tartu, 1224–1558*, 2024)

Wstęp

Lokalizacja zamku w Mitawie
(Google Maps, 2024)

Wstęp

Lokalizacja zamku w Mitawie
(Google Maps, 2024)

Wstęp

- Jaki procent twierdz Księstwa Kurlandii i Semigalii to zamki zakonne, biskupie i prywatne (wasalne)?
- Czy w czasach funkcjonowania księstwa powstały nowe twierdze?
- Jaki procent twierdz został poddany procesom modernizacji?
- Na czym polegała ta modernizacja?
- Jaki procent twierdz wzięło aktywny udział w działaniach zbrojnych?
- W jakim stanie twierdze dotrwały do naszych czasów?

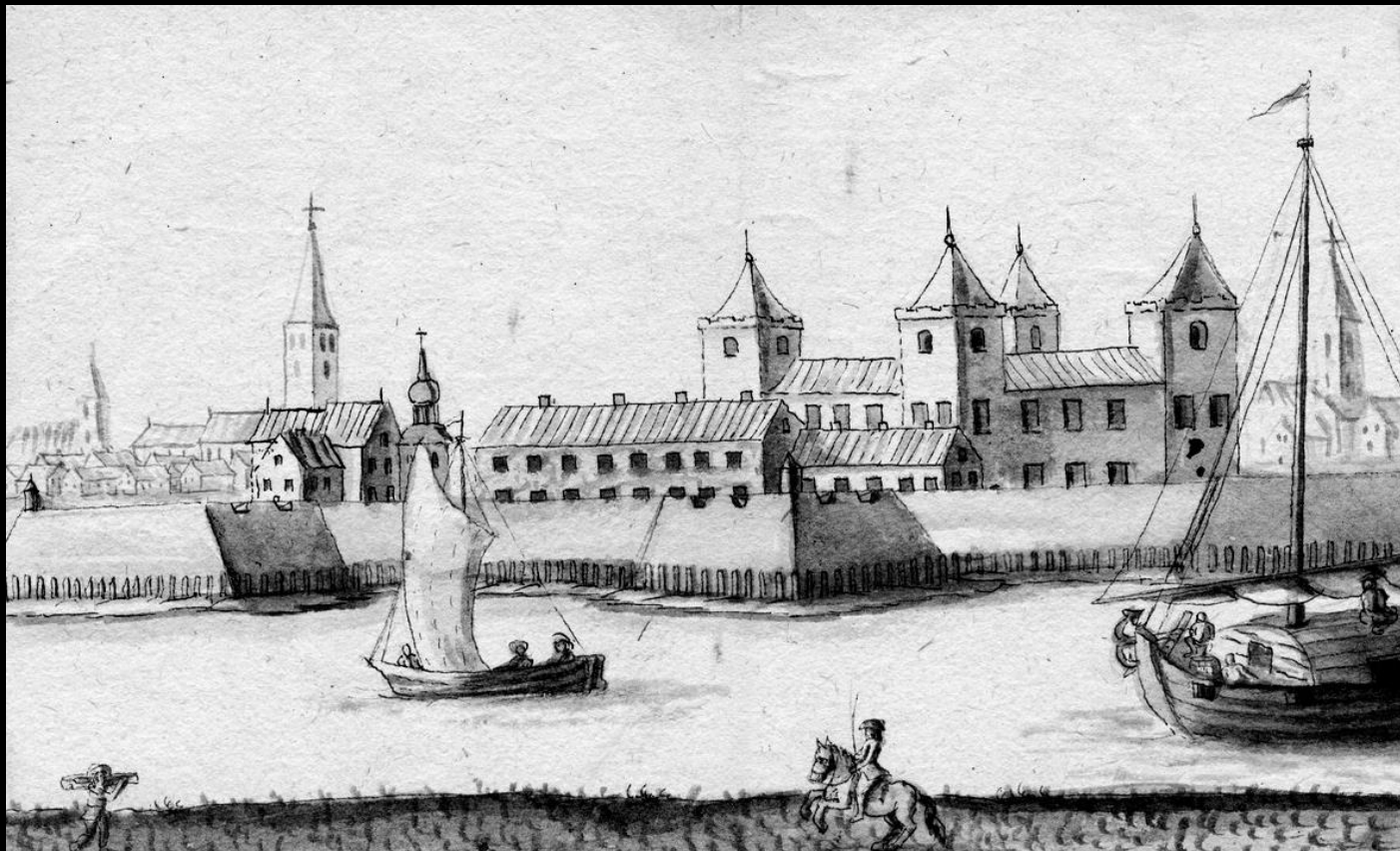
Początki

- Zamek w Mitawie (Jełgawa, łot. Jelgava, niem. Mitau)
- Obiekt znajdował się w centrum Księstwa, dokładnie w jego wschodniej części zwanej Semigalią.
- Budowla powstała w południowej części dużej rzecznej wyspy między rzeką Lentawa (Musza, łot. Lielupe, niem. Semgaller Aa) a jej dopływem Driksa (niem. Drixa), określanej czasem mianem jeziora.
- Zdaniem badaczy, budynek wzniesiono w latach 1265–1266 w czasach Konrada von Mandern (rządy 1263–1266), mistrza inflanckiej gałęzi Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie.
- Wymieniany często przez badaczy i popularyzatorów historii Zakon Kawalerów Mieczowych (Latin Fratres militiae Christi de Livonia) nie istniał wówczas od prawie 30 lat.

Początki

- Fakt budowy zamku w Mitawie potwierdził papież Klemens IV (1190–1268) w swojej bulli z 25 maja 1266 r.
- W 1272 r. na zamku miał rezydować pierwszy komtur o imieniu Johan.
- Uważa się, że głównym budulcem tamtej budowli było drewno.
- W latach 1328–1340 wybudowano murowany zamek z miejscowego kamienia i cegieł. Jego budowniczym był Eberhard von Monheim (rządy 1328–1340), ówczesny mistrz inflanckiej gałęzi Zakonu Krzyżackiego.

Początki

Wygląd zamku w 1703 r.
(Brotze, 1801)

Początki

- Zamek został wzniesiony na planie czworokąta o bokach 30 na 35 m.
- W narożnikach znajdowały się czworokątne wieże, wystające nieznacznie przed kurtynę murów.
- Brama znajdowała się w południowej części budowli. Na temat średniowiecznego zamku wiemy stosunkowo mało.
- Murowana budowla powstała w tym samym czasie co zakonny zamek w Rydze i był do niego podobny, choć znacznie mniejszy (wymiary zamku w Rydze 53 na 56 m).
- Układ pomieszczeń był zapewne taki sam jak w innych konwentualnych, czyli zakonnych zamkach w Inflantach i Prusach, zbudowanych na planach zbliżonych do kwadratu.

Początki

- Na pierwszym piętrze powinny znajdować się pomieszczenia gospodarcze z oknami tylko od wewnętrznej strony, czyli na dziedziniec.
- Na drugim znaleźlibyśmy zapewne dormitorium (wspólną sypialnię), refektarz (wspólną jadalnię), kaplice, kapitułarz (miejsce narad) i pomieszczenie komtura zamku.
- Na wiele pytań dotyczących średniowiecznej budowli, na przykład o grubość zewnętrznych murów, mogłyby odpowiedzieć wyniki badań archeologicznych.
- Zwłaszcza, że większość terenu po dawnym zamku nie jest obecnie zabudowana i ukrywa się pod dziedzińcem pałacu, w którym mieści się dzisiaj Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte.

Początki

Pałac widziany z północnego-wschodu
("Jelgava Palace", 2023)

Początki

Pałac od strony dziedzińca
("Jelgava Palace", 2023)

Początki

- W 1345 r. budowlę zdobyli Litwini pod wodzą Olgierda, wielkiego księcia litewskiego (1345–1377). Napastnicy zniszczyli wówczas przedzamcze i się wycofali na południe.
- Drugi litewski atak miał miejsce w 1376 r.
- Później najazdy od południa ustały. Zamek po każdym ataku odbudowano i tak dotrwał do czasów wczesnonowożytnych.

Początki

- Jak ustaliła Mārīte Jakovļeva, na mocy umowy małżeńskiej z 1566 r. w Königsbergu (obecnie Kaliningard) budowla została zapisana księżnej Annie Meklemburskiej (1533–1602), żonie księcia Gottharda (1517/1518–1587), pierwszego władcy Księstwa Kurlandii i Semigalii.
- Taki awans wymusił zmiany w architekturze budowli. Obiekt zaprojektowany i wybudowany dla wojowniczych mnichów musiał zostać przekształcony na wygodną rezydencję dla świeckiej władczyni i jej dworu.
- Na południe i wschód od zamku w latach 60. XVI w. wzniesiono nowe duże budynki.
- W 1583 r. na południowe od nich wzniesiono kościół z kaplicą grobową kurlandzkich książąt.

Początki

- Pierwszy książę Kurlandii i Semigalii początkowo przemieszczał się ze swoją żoną i dworem po całym swoim państwie.
- Dopiero w 1578 r. rodzina książęca przeniosła się do Jelgava na stałe.
- W 1617 r. ustalono, iż co drugi Landtag, czyli zgromadzenie szlachty w Księstwie, będzie odbywać się w Mitawie.
- Do rangi oficjalnej stolicy państwa, kompleks w Mitawie podniósł dopiero wnuk Gottharda i Anny, książę Jakub (1610-1682) w 1642 r.

1622

Plan twierdzy w Mitawie z 1622 r.
(*Mitau*, 1622)

16221

- Relacje świadków z 1622 r., przechowane w Łotewskim Głównym Archiwum Historycznym (Latvijas Valsts vēstures arhīvā), i opisane przez Mārīte Jakovļeva:
- Ziemne umocnienia posiadały przedpiersia, czyli osłonę stanowisk na szczycie wału, i poprzecznice (trawersy), czyli poprzeczne wały na wałach, służące do bocznej obrony. Były one wzmocnione palisadami i fosami od północy i zachodu oraz częściowo południa.
- Stan umocnień jesienią 1621 r. był opłakany. Woda i lód na rzece podczas wiosennych roztopów 1621 r. miały zniszczyć palisadę, uszkodzić basteje i stworzyć lukę w wale nad Lielupe.
- Prace remontowe rozpoczęto dopiero jesienią 1621. Na dodatek komendant twierdzy pozwolił, aby bydło, trzoda chlewna i konie mieszczan pasły się na umocnieniach, doprowadzając je do jeszcze większej ruiny!

1621

- 1/11.10.1621 – pod Mitawę podeszły pierwsze szwedzkie oddziały.
- 2/12.10.1621 – przybyły główne siły (około 8 tys. żołnierzy i 8 dział) pod wodzą Gustawa II Adolfa.
- Komendantem zamku był starosta Mitawy Gotthard Schröder, któremu mieli pomagać porucznicy George Haubt (Haupt) i Lambert Reuter.
- Załoga zamku składała się z nieopłaconych 22-40 żołnierzy, 40 księżących chłopów oraz rzeszy miejscowych, którzy przybyli razem z całymi rodzinami i dobytkiem.
- Małe zapasy żywności i amunicji.
- 2/12.10.1621 – kapitulacji zamku w Mitawie.

1621

- W drodze znajdowała się odsiecz prowadzona przez hetmana litewskiego Krzysztofa II Radziwiłła.
- Litewskie wojska przybyły na miejsce cztery dni później. Litewski hetman miał o to pretensje do księcia Kurlandii i Semigalii Fryderyka (1569–1642), którego oskarżył o zdradę i współpracę ze Szwecją.
- W 1622 r. zorganizowano specjalne śledztwo, podczas którego przesłuchano wielu świadków. Winnym uznano jedynie Gottharda Schrödera i skazano na 1 rok i 1 dzień pozbawienia wolności. Wymiar kary w stosunku do popełnionego czynu był nieadekwatny i nie wiadomo, czy go wykonano.

1622

- Według autorów *Sveriges krig*, Gustaw II Adolf umieścił w twierdzy załogę liczącą sześć kompanii piechoty, czyli około 900 ludzi, pod dowództwem Andersa Ericssona Hästehufvuda (1577–1657) i dobrze zaopatrzył w prowiant i amunicję.
- Prawdopodobnie umocnienia zostały przez nich tylko częściowo odrestaurowane.
- Na przełomie roku 1621 i 1622 niewielkie litewskie siły opanowały nieufortyfikowane miasto. Kilka dni później po zamkiem pojawił się hetman Radziwiłł ze swoją armią.
- 24.06/4.07.1622 – zdziesiątkowana i wyczerpana załoga zdecydowała się poddać – komendant był w tym czasie nietrzeźwy. Spośród pierwotnej liczby 900 ludzi, zamek opuściło tylko 76 zdrowych, 60 chorych oraz 35 ciężko chorych żołnierzy.
- Pięć dni później zamek został przekazany księciu Fryderykowi.

1622

Plan twierdzy w Mitawie z 1622 r.
(*Mitau*, 1622)

1622

Plan twierdzy w Mitawie z okolicami z 1622 r.
(Naronowicz-Naroński, b.d.)

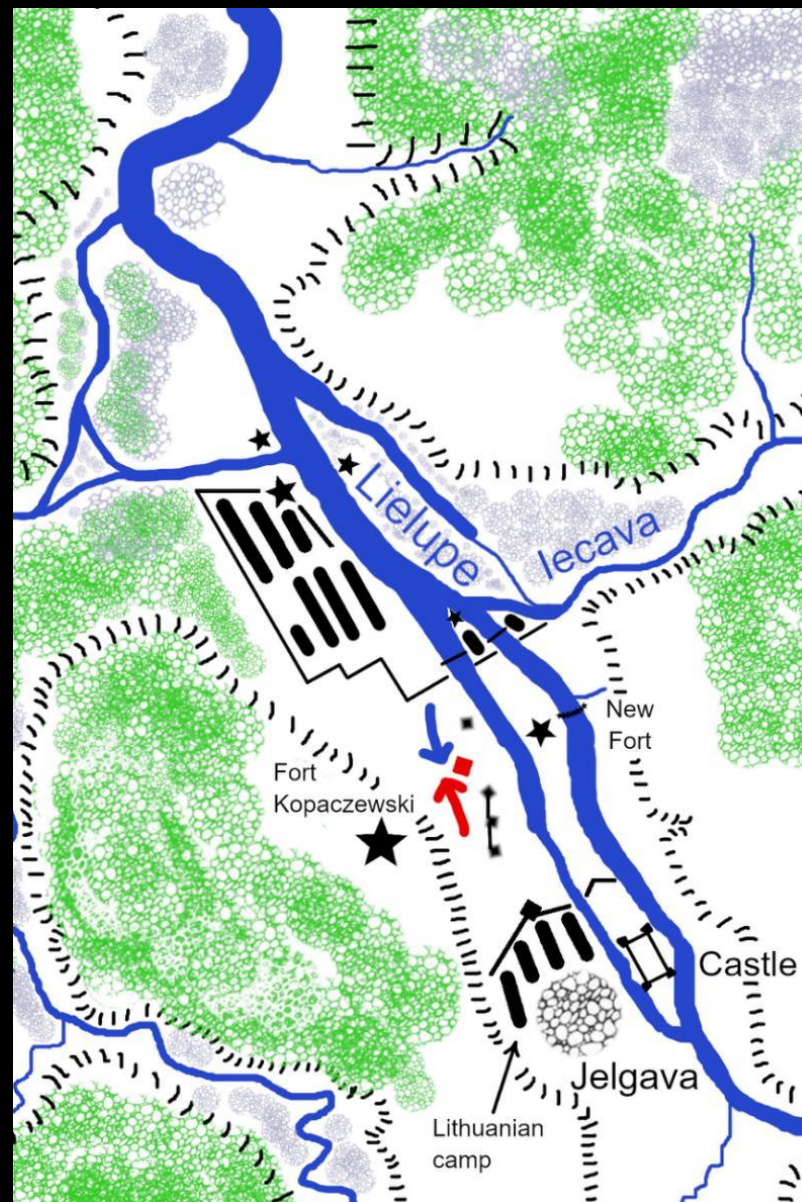
1622

Plan twierdzy w Mitawie z okolicami z 1622 r.
(Naronowicz-Naroński, b.d.)

1622

Walki pod Mitawą w 1622 r.
(Balcerek, 2021)

1625

- Jak pisze Mārīte Jakovļeva, zamek nie był dobrze przygotowany do obrony. Zdaniem świadków, stan fortyfikacji miał być jeszcze gorszy niż w 1621 r. W fatalnym stanie był zwłaszcza odcinek umocnień nad rzeką Liepule, gdzie żywioł co roku niszczył fortyfikacje, które nie były na bieżąco odnawiane.
- Załoga, wśród której szerzyły się choroby, liczyła tylko 100 ludzi z komendantem Ernestem von Sackenem na czele.
- Działa w twierdzy posiadały zgniłe koła i nie nadawały się do użycia.
- Von Sacken, pamiętający sprawę z Gotthardem Schröderem, zdecydował się na udawany opór.

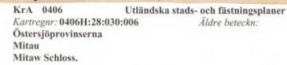
1625

- 21.09/1.10.1625 – do miast przybyły pierwsze szwedzkie oddziały.
- Von Sacken nakazał rozpalenie licznych ognisk w twierdzy, aby stworzyć wrażenie licznej załogi, i prowadzenie ostrzału przeciwnika. Działania te miały wymiar symboliczny, ale zmusiły Szwedów do działań. Oblegający zaczęli nawet wznosić stanowiska dla dział, które wkrótce przybyły rzeką Lielupe.
- Komendant zamku po przybyciu głównych sił na czele z samym Gustawem II Adolfem (ponad 6000 żołnierzy) i ciężkiej artylerii zdecydował się nie czekać i 24.09/4.10 podpisał honorową kapitulację.

1644-1646

- Jak ustaliła Mārīte Jakovļeva, pracę budowlane trwały trzy lata i zostały zakończone w 1646 r.
- Dzięki zachowanemu rachunkowi, wiemy, że miały one kosztować 58 971 talarów, czyli 1 695 416,25 g czystego srebra (1 talar – 28,75 g srebra), wartego obecnie 6 764 710,84 PLN (1g srebra – 3,99 PLN – cena z 21.05.2024).

Plan oblężenia
Mitawy 1659 r.
(Östersjöprovinserna.
Mitau. Mitaw
Schloss, [1660])

1644-1646

Bastiony:

- południowo-wschodni to „Górny” lub „Podwyższony” („Ober-Bastion”, „Hub Rundehl”);
- południowo-zachodni to bastion „Zegarowy” lub „Pawła” („Klock Rundehl” lub „Pauli-Bastion”);
- zachodni to „Nowy” lub „Czarneckiego” (od nazwiska sławnego polskiego dowódcy wojskowego Stefana Czarneckiego (1599–1665), dowodzącego wojskami w kampanii na Litwie w 1660 r.; „Neiwe Rundehl”, „Zcharnecki-Bastion”);
- północno-zachodni to „Narożny” lub „Duński” („Conuß Rundehl”, „Dänisch-Bastion”);
- północny to „Ostry Róg” („Scharffe Ecke”, „Scharfeck”; mniejszy od pozostałych bastionów).

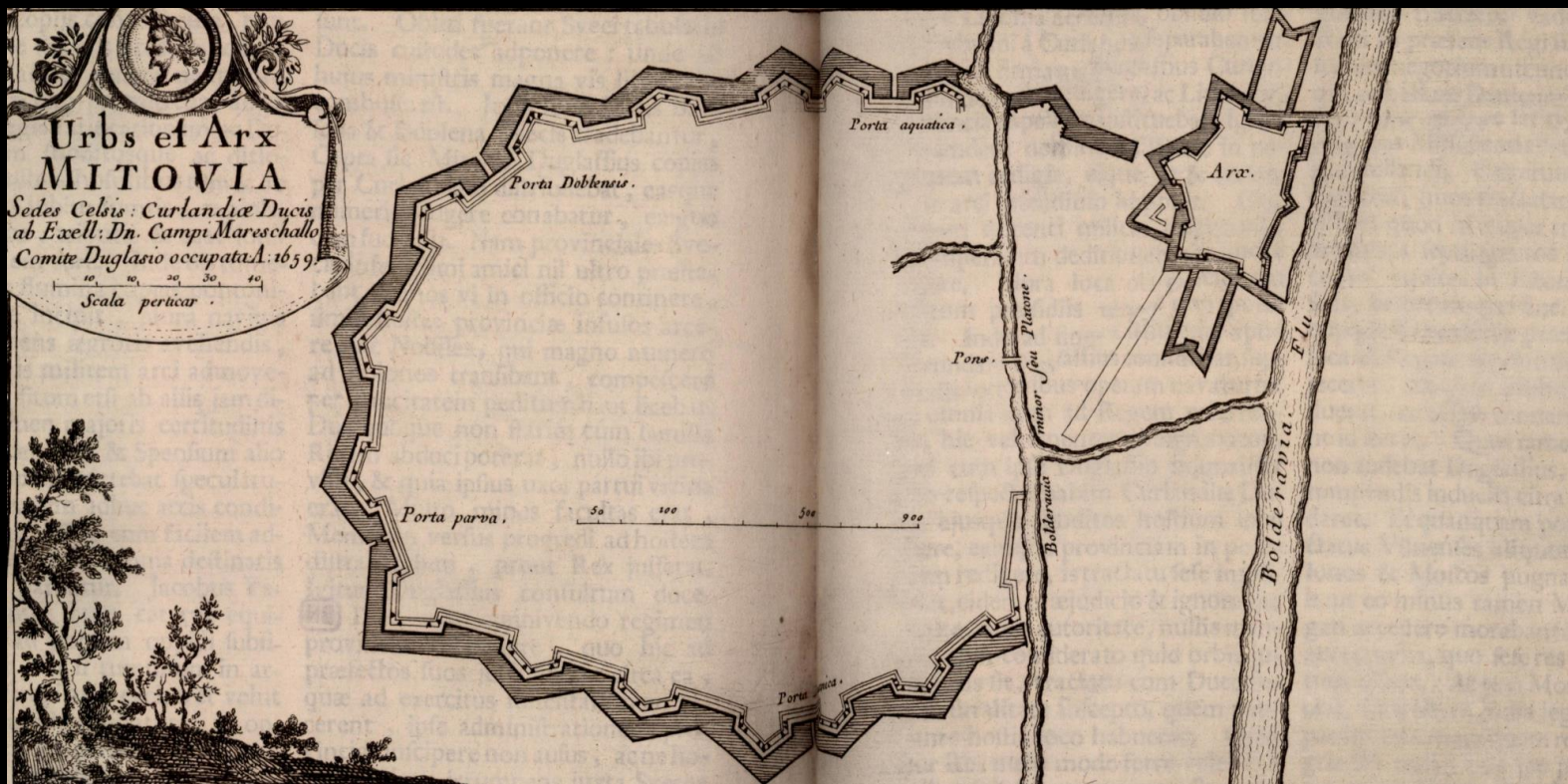
Dwie bramy: „Zamkowa” („Schloß Pfort”), od strony miasta, i „Wodna” („Wasser Pfort”), od strony rzeki Lielupe.

Miasto

Plan miasta Mitawy sprzed 1644 r. (Kraus, 1892)

Miasto

Plan Mitawy z 1659 r.
(Pufendorf, 1696)

1658

- Według Rainera Fagerlunda, we wrześniu 1658 r. wojsko pod dowództwem szwedzkiego marszałka polnego Roberta Douglassa (1611–1662), liczące około 4500 żołnierzy (w większości kawalerii) pojawiły się pod Mitawą.
- W twierdzy znajdowała się załoga złożona z około 600 ludzi z komendantem Jakubem Jaspersem (?–1667) i samym księciem Jakubem.
- 18/28.09.1658 – Douglassa zawarł z księciem Jakubem porozumienie o neutralności księstwa.
- Douglas udawał marsz na południe, do Litwy, jednocześnie zorganizował barki do przewozu chorych, które miały przepłynąć obok miasta i zamku, a następnie do Rygi.
- Noc z 29.09/9.10 na 30.09/10.10.1658 – szwedzki atak na Mitawę.
- Wraz z atakiem na twierdzę, 400 szwedzkich kawalerzystów miało opanować miejskie bramy, co ostatecznie stało się dopiero nad ranem.

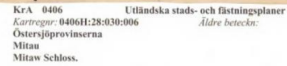
1659

- Na początku 1659 r. połączone wojska kurlandzko-litewskie próbowały z zaskoczenia zdobyć Mitawę, ale bez rezultatu.
- Co ciekawe, zdaniem Sławomira Augusiewicza, oddziałom około 2500 chłopów i 14 dział pod dowództwem polskiego generała majora Jana Berg (Berk) de Carmel (?–1665) udało się wówczas opanować stolicę. Niestety, tego sukcesu nie potwierdzili inni autorzy opisujący tę kampanię.
- 23.07/2.08.1659 siły kurlandzko-brandenburskie złożone z 400 kawalerii i paru tysięcy piechoty (chłopi?) pod dowództwem kurlandzkiego rotmistrza Johana Lübecka, zwanego „Szalonym Walentym”, oraz brandenburskiego podpułkownika Schwartzhoffa i z zaskoczenia zdobyły miasto. Załoga miasta pod dowództwem pułkownika Wentzela została zabita lub wzięta do niewoli. Zwycięscy uszkodzili umocnienia i bramy oraz uwolnili doradców księcia.
- Załoga zamku pod dowództwem generała majora Valentina von Meyer (Meijer, 1601–1674) odpędziła napastników.

1659

- Jak pisze Andrzej Adam Majewski, dnia 15/25.10.1659 r. Mitawa została zablokowana przez litewski korpus pod dowództwem litewskiego pisarza polnego Aleksandra Hilarego Połubińskiego (1626–1679).
- Litewska armia liczyła około 4500-5000 żołnierzy, w większości kawalerii, z niewielką liczbą dział zdobytych wcześniej w Kuldiga.
- Miasto nie stawiało dłuższego oporu, gdyż już 22.10/1.11 Litwini wkroczyli do niego. Mārīte Jakovļeva ustaliła, że zamek miał mieć uszkodzone fortyfikacje, za co odpowiadała rzeka Lielupe.
- Rainer Fagerlund napisał, że załoga w chwili kapitulacji liczyła 415 żołnierzy, w tym 71 chorych. W twierdzy znajdowało się 80 sprawnych dział, 43 bez drewnianych łóż i 4 moździerze.

Plan oblężenia
Mitawy 1659 r.
(Östersjöprovinserna.
Mitau. Mitaw
Schloss, [1660])

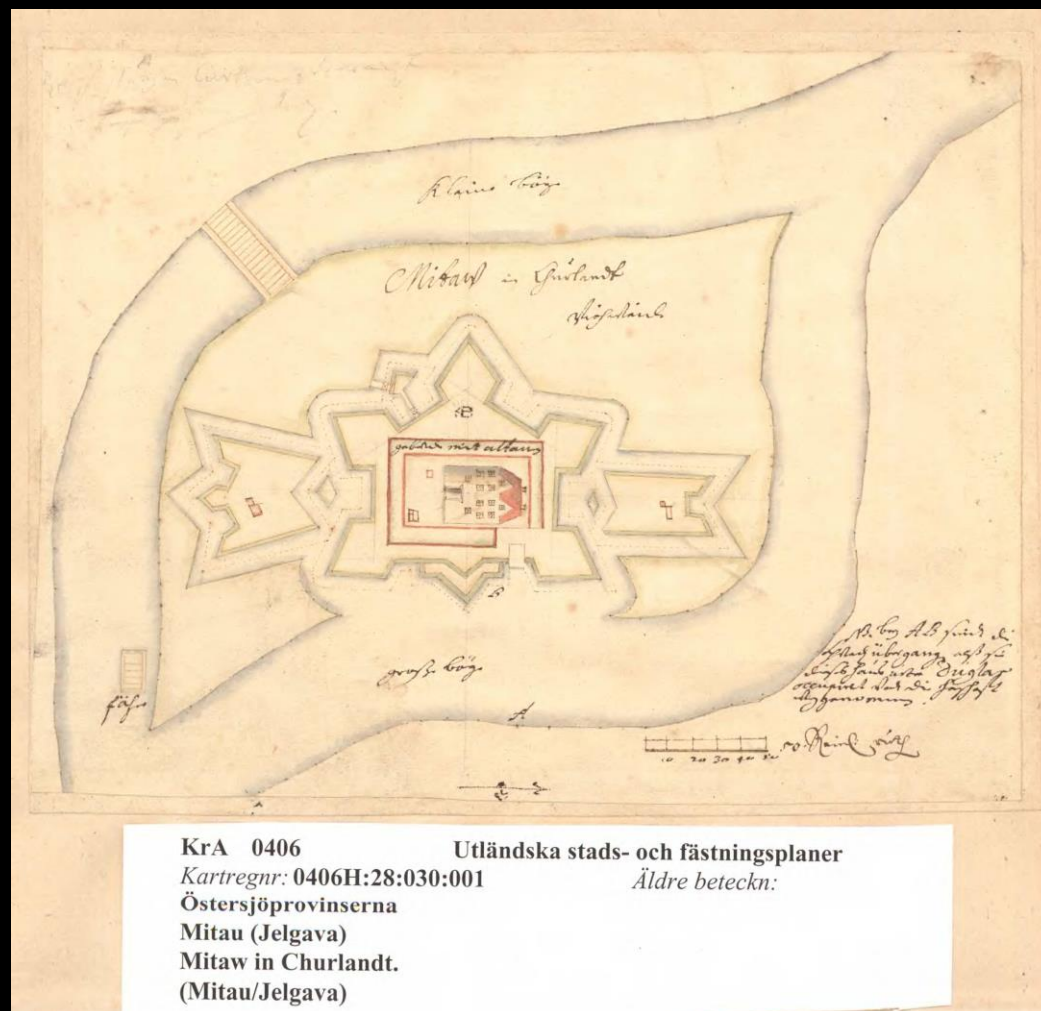

1659

- W nocy z 22.12.1659/1.01.1660 na 23.12.1659/2.01.1660 – przeprowadzono szturm, który został odparty.
- 30.12.1659/9.01.1660 – szwedzka załoga opuściła zamek.
- Straty korpusu Połubińskiego pod Mitawą miały wynieść tylko ponad 200 ludzi. Częściowo wyrównało je około 60 żołnierzy z załogi zamku, którzy zdecydowali się przyjąć litewską służbę.
- Generał majora von Meyer, stanął przed sądem. Jak pisze Mārīte Jakovļeva, szwedzki król Karol X Gustaw nie był bowiem zadowolony z postawy swojego podwładnego.

1660

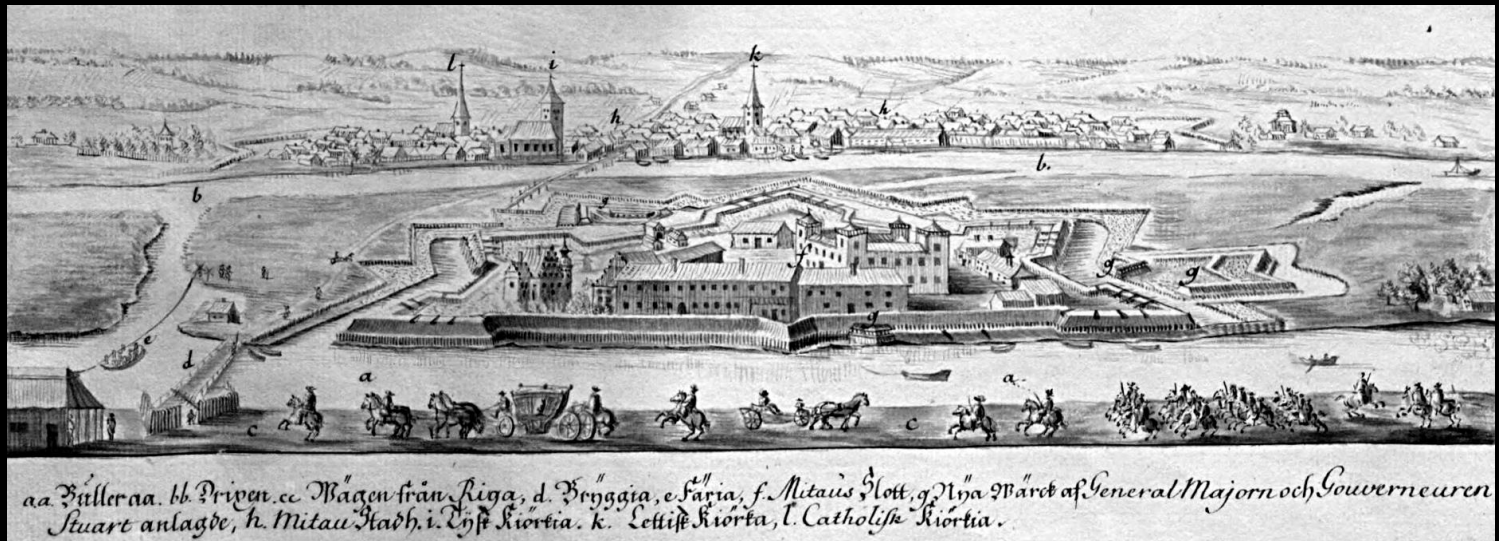
Plan przebudowy
Mitawy
(Östersjöprovinserna.
Mitau (Jelgava).
Mitaw in Churlandt,
[1660])

1701

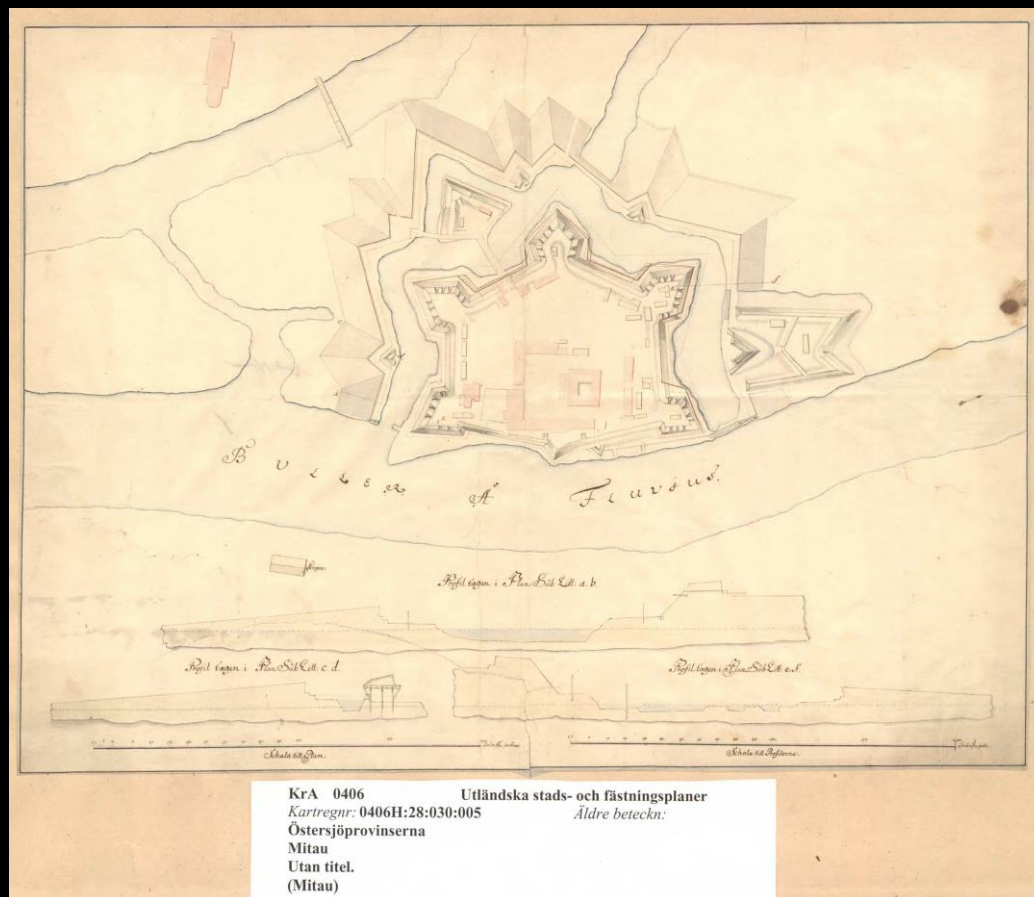
- W twierdzy stacjonowało około 80 ludzi pod dowództwem kapitana Wiegandta (Wiganda).
- 11/12/22.07.1701 – pod miastem pojawił się szwedzki generał major Karol Gustaw Mörner na czele 1500–2000 kawalerii i dragonii.
- Zarówno twierdza, jak i miasto nie stawiały oporu i od razu się poddały.
- Gubernatorem stolicy Księstwa Kurlandii i Semigalii (twierdzy i miasta) został jej zdobywca, a komendantem twierdzy został podpułkownik Rothlieb.
- W Mitawie stacjonowało około 600 żołnierzy.

1702

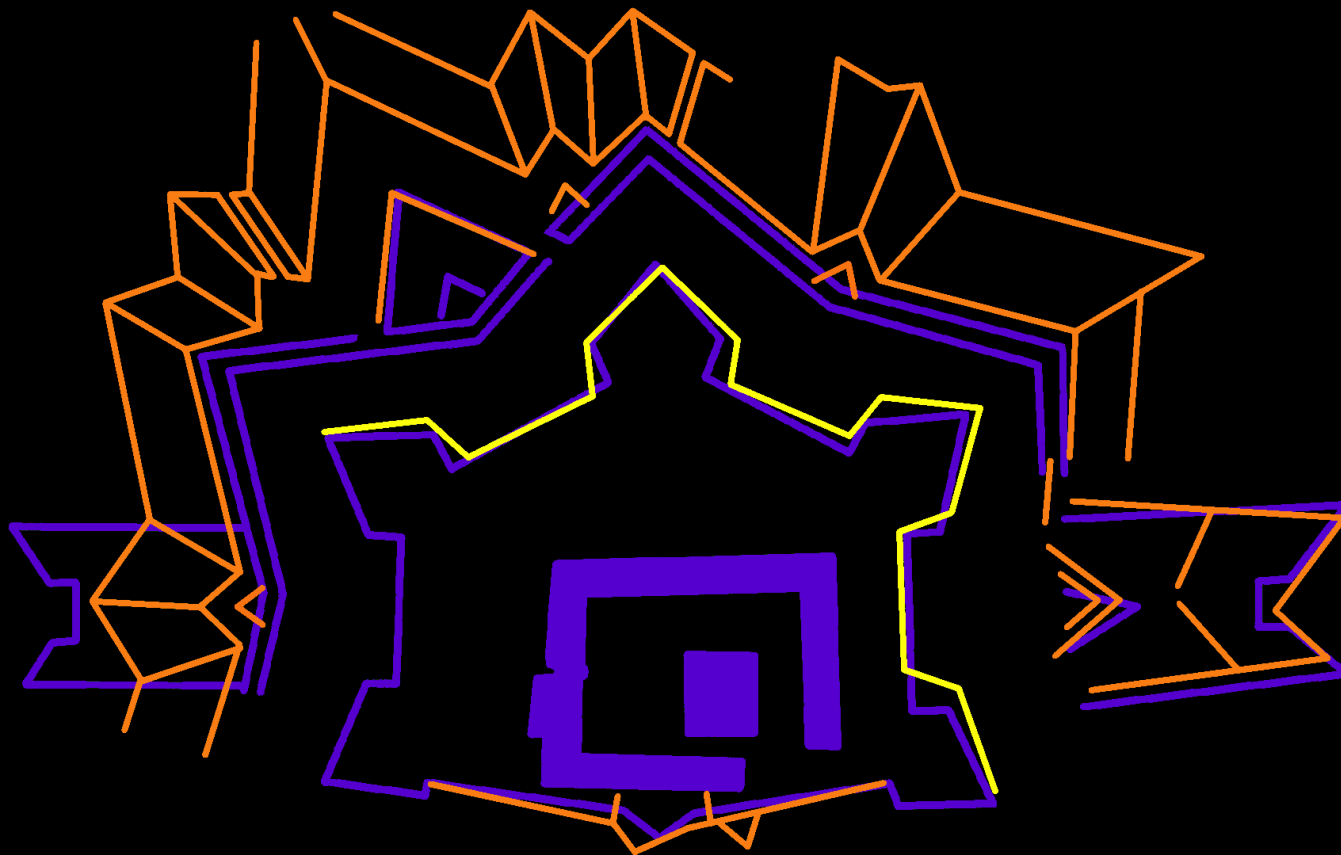
Widok twierdzy Mitawa od wschodu autorstwa Johana Lithéna z 1702 r. z zaznaczonymi literą “g” nowymi dziełami gen. mjr. Stuarta (“Kort förteckning”, 1702)

1704

Plan modernizacji twierdzy Mitawa prawdopodobnie z 1704 r.
(Östersjöprovinserna. Mitau. Utan titel, [1704])

1701-1704

Szwedzkie modyfikacje fortyfikacji twierdzy Mitawa.
(Balcerek, 2018)

1705

- Latem tego roku w Mitawie stacjonowało 592 ludzi (300 z helsinglandzkiego pułku, 280 z uplandzkiego i 12 artylerzystów) pod dowództwem komendanta i zarazem wicegubernatora Kurlandii pułkownika Jörana J. von Knorringa (1657-1726).
- O godzinie 2 w nocy 12/13/23.07.1705 oddział rosyjskiej kawalerii liczącej około 1200 dragonów z siedmiu pułków oraz 200 Kałmuków pod dowództwem generał majora Christian Felix Bauera (Russian Rodion Christianowitsch Baur; 1667–1717) zaskoczył załogę miasta.
- Rosjanie mieli atakować wszystkich ubranych na niebiesko ludzi – szwedzkie mundury były tego koloru.
- Komendant w cywilnym przebraniu uciekł z miasta i wpływ dostał się do twierdzy.

1705

- Szwedzi w tym ataku stracili ponad połowę swoich sił! W tej liczbie znalazło się aż 187 zabitych i ponad 70 wziętych do niewoli.
- Rosjanie zdobyli 9 sztandarów (w tym wszystkie 8 helsińskiego pułku) oraz dwa 3-funtowe działa.
- Ceną tego zwycięstwa było tylko 10 zabitych i ponad 30 rannych.

1705

- Car Rosji Piotr I Wielki zdecydował się osobiście zaatakować Jelgava na czele armii liczącej około 20-22 tys. żołnierzy.
- Szwedzi zdecydowali się bronić tylko w twierdzy w której po uzupełnieniu strat znajdowała się załoga licząca około 700 żołnierzy pod dowództwem pułkownika von Knorringa.
- Obrońcy dysponowali 303 armatami, 25 moździerzami i 43 haubicami wraz z amunicją i żywnością na długie oblężenie.
- Pierwsze rosyjskie oddziały pod stolicą pojawiły się już 12/13/23.08.1705.

1705

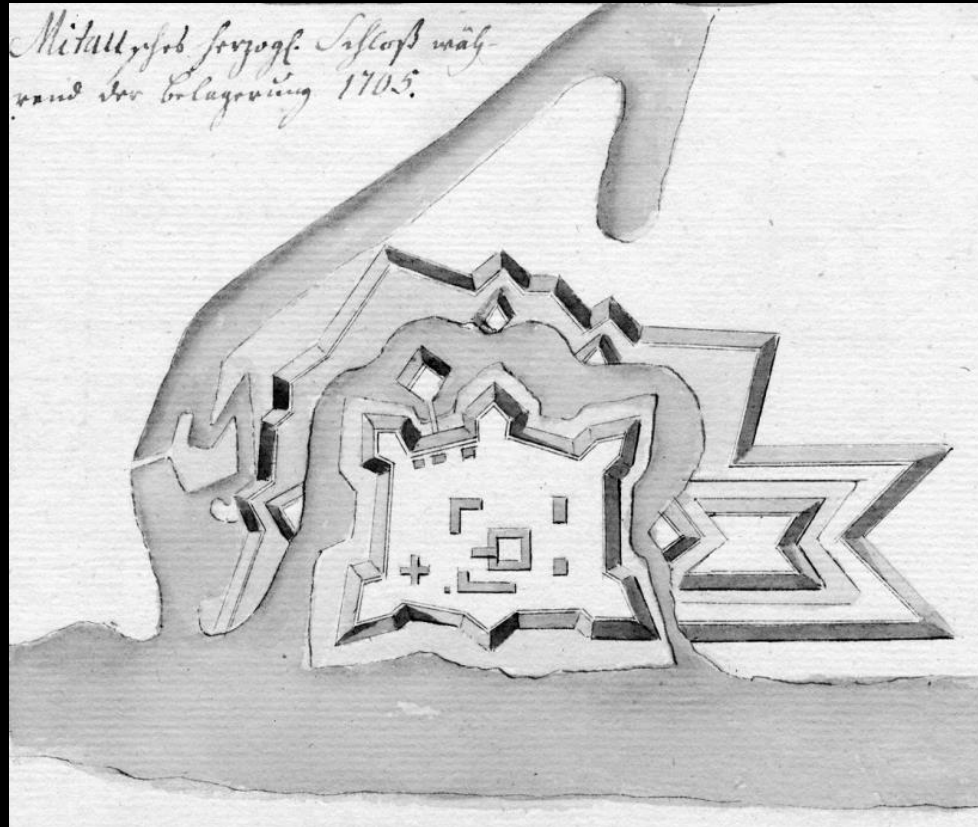
Plan oblężenia twierdzy Mitawa w 1705 r.
("Das Schloss von Mietau", 1705)

1705

Medal upamiętniający
zdobycie przez cara
Piotra I mitawskiej
twierdzy w 1705 r.
(Peter I Capture of
Mitau bronze Medal
1705, 2013)

1705

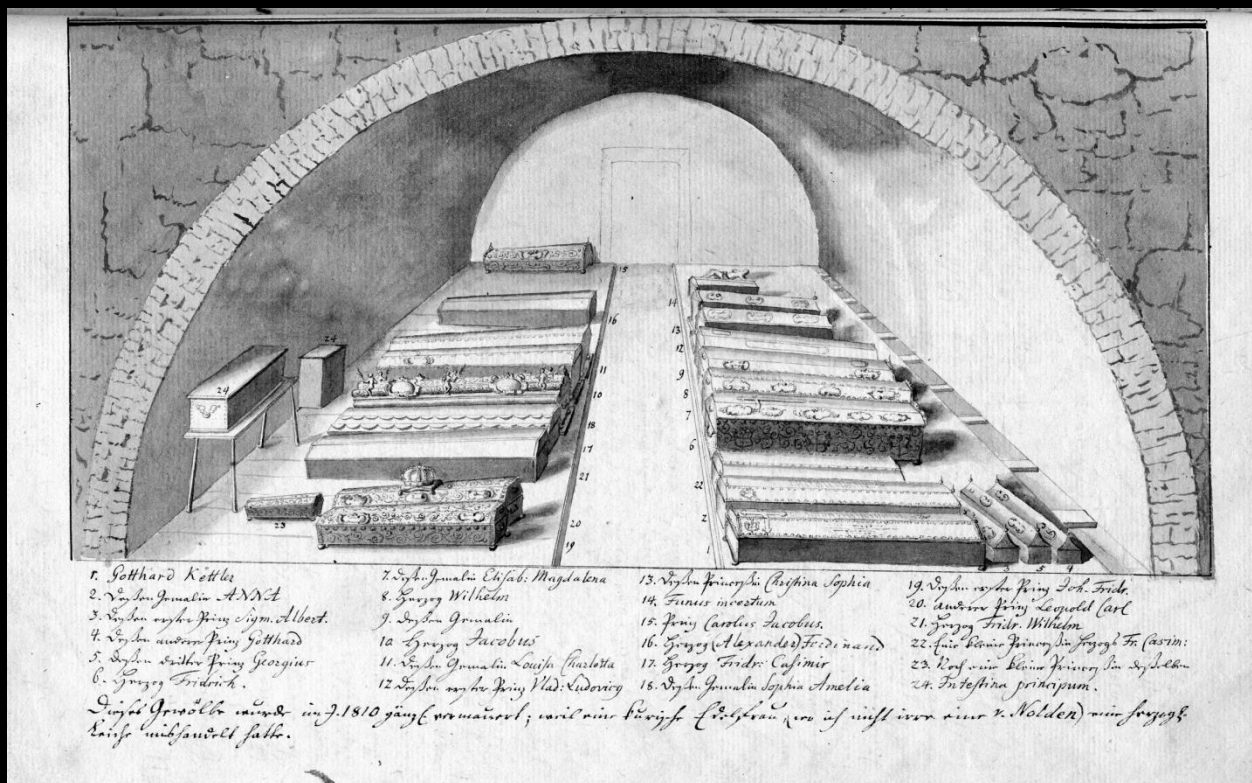

Plan oblężenia twierdzy Mitawa w 1705 r. (Brotze, 1806)

1705

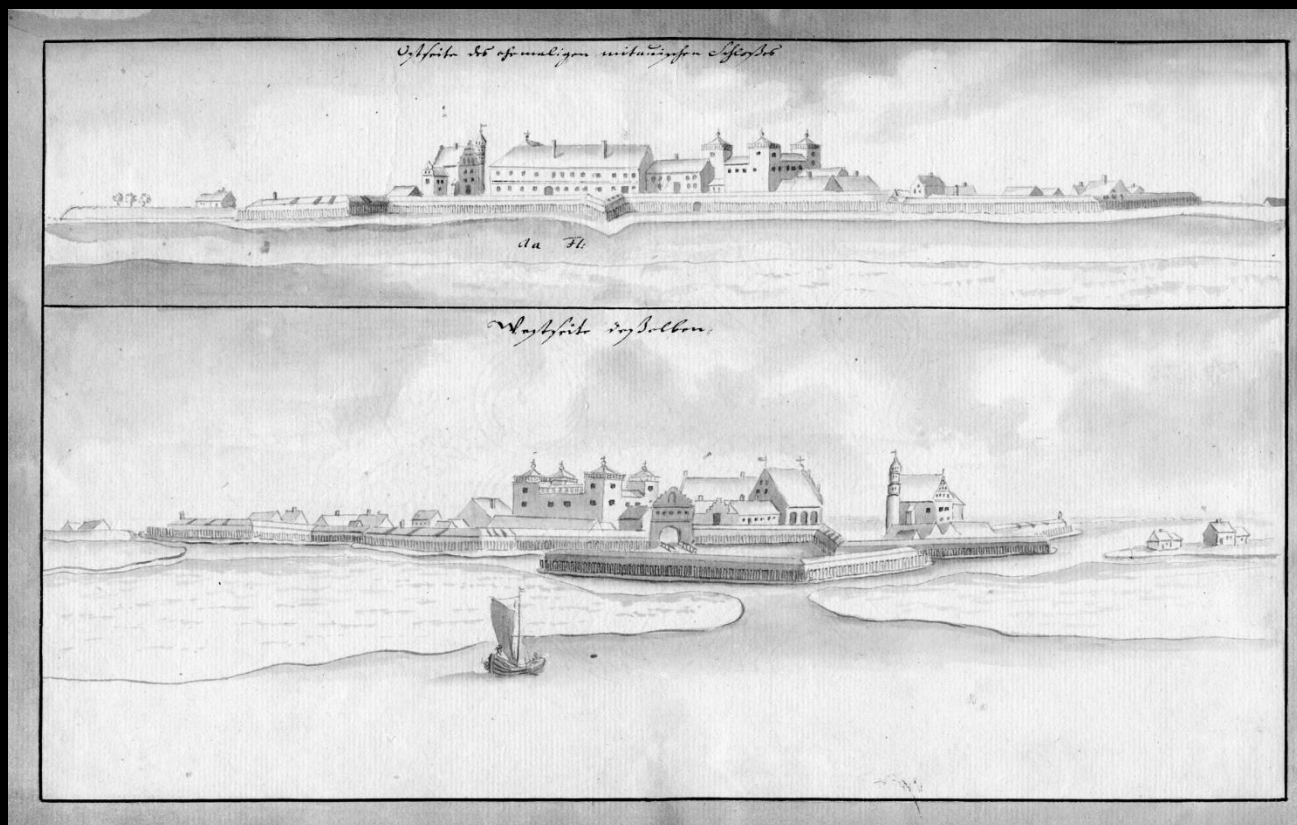
- Pracami oblężniczymi na miejscu kierował generał książę Anikita Iwanowicz Repnin (1668–1726).
- 14/15/25.08.1705 – pod Mitawą zjawił się sam car i dwa dni później rozpoczęło się ostrzeliwanie twierdzy.
- Dopiero dwa tygodnie później przybyła ciężka artyleria w postaci 4 armat 18-funtowych, 5 12-funtowych oraz 5 moździerzy 80-funtowych. Tylko w ciągu 10 godzin Rosjanie 2/3/13.09.1705 mieli wystrzelić w kierunku cytadeli 376 bomb oraz 648 kul.
- 3/4/14.09.1705 – kapitulacja załogi. Zgodnie z jej postanowieniami załoga mogła zabrać ze sobą aż 13 armat i 2 moździerze.
- Gdy jednak car dowiedział się o ograbieniu znajdujących się w cytadeli grobowców kurlandzkich książąt bardzo się tym zirytował. Piotr I kazał dogonić Szwedów i za karę odebrał im artylerię.

1705

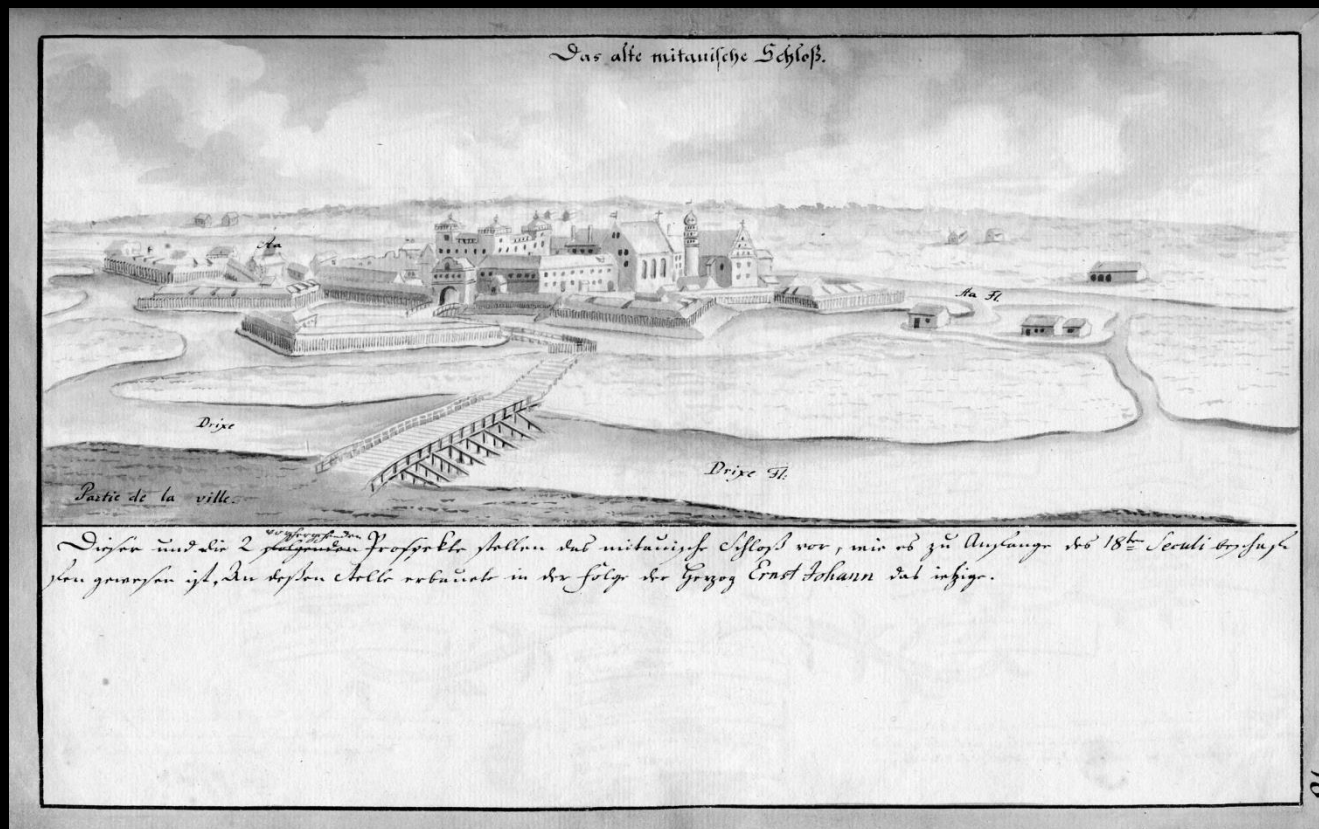
Krypta książęca na terenie twierdzy
 (Brotze, 1782)

1705

Mitawska twierdza po 1705 r.
(Brotze, 1801)

1705

Mitawska twierdza po 1705 r.
(Brotze, 1801)

1705

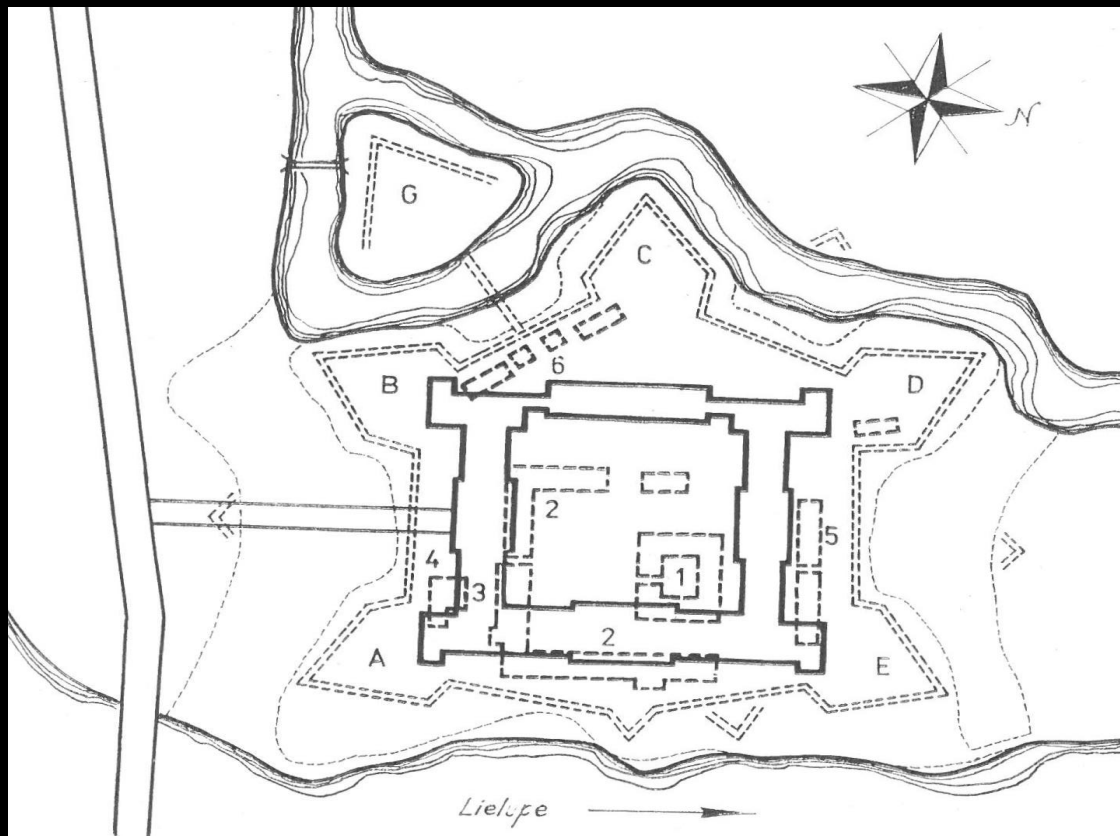

Mitawska twierdza po 1705 r.
("Jelgavas pils", 2024)

1737

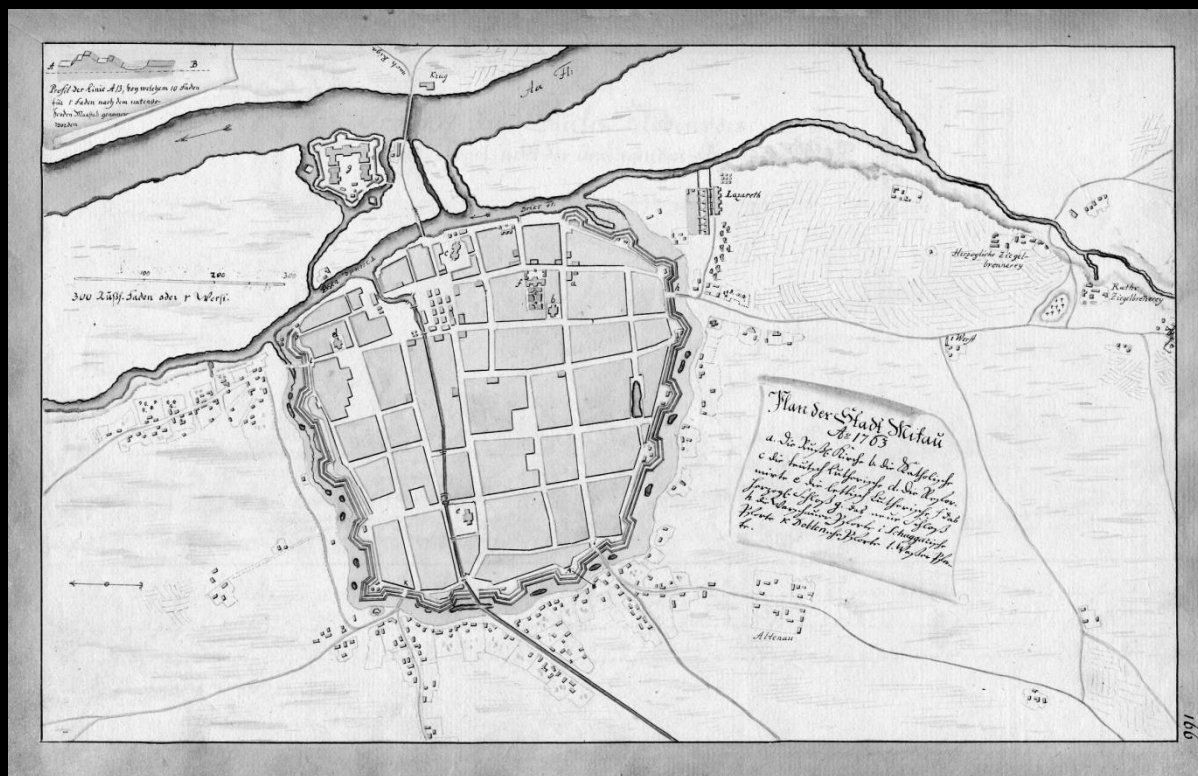
- W 1737 r. nowy książę Ernest Johann (z Brion rodziny; 1690–1772) zdecydował się wyburzyć średniowieczny zamek i otaczające go budynki.
- Na jego miejscu rozpoczęto wnoszenie okazałej rezydencji książęcej w barkowym stylu, zaprojektowanej przez Włocha Francesco Bartolomeo Rastrelli (1700–1771).
- W 1740 r. Ernest Johann został aresztowany i prace budowlane wstrzymano. Niewykończona budowla zaczęła popadać w ruinę.
- Dopiero w 1763 r. wznowiono budowę pałacu. Pracami kierowali Rastrelli oraz Duńczyk Severin Jensen (1723–1809). Za sprawą tego drugiego, pałac nabrał elementów modnego wówczas stylu klasycystycznego. Główne prace budowlane trwały do 1772 r.
- W wyniku pożaru w 1788 r. pałac uległ poważnemu zniszczeniu, ale został odbudowany.

1660

Rekonstrukcja zabudowań mitawskiej twierdzy
(Lancmanis, 1986)

1763

Miasto i twierdza w 1763 r.
(Brotze, 1784)

1763

Twierdza w 1763 r.
(Brotze, 1784)

Zakończenie

- Jaki procent twierdz Księstwa Kurlandii i Semigalii to zamki zakonne, biskupie i prywatne (wasalne)?
- Czy w czasach funkcjonowania księstwa powstały nowe twierdze?
- Jaki procent twierdz został poddany procesom modernizacji?
- Na czym polegała ta modernizacja?
- Jaki procent twierdz wzięło aktywny udział w działaniach zbrojnych?
- W jakim stanie twierdze dotrwały do naszych czasów?

Wybrane źródła i literatura

1. Augusiewicz, S. (2006). Kurlandzka kampania wojsk brandenburskich pod komendą Bogusława Radziwiłła. Projekty i realizacja 1658-1659. *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 87(1 (251)), 37–68.
2. Balcerek, M. (2012). *Księstwo Kurlandii i Semigalii w wojnie Rzeczypospolitej ze Szwecją w latach 1600-1629*. Wydawnictwo Poznańskie.
3. Balcerek, M. (2018). Twierdze kurlandzkie na początku Wielkiej Wojny Północnej (1700–1705). W M. Trąbski (Red.), *Twierdze osiemnastowiecznej Europy. Studia z Dziejów Nowożytnej Sztuki Wojskowej* (T. 2, s. 341–382). Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie.
4. Balcerek, M. (2021). The battles for Jelgava 1621–1622. W I. Rozentāle (Red.), *Kuldīga and Duchy of Courland and Semigallia in Europe and Worldwide. Collected articles. International scientific conference “The time of Duchy of Courland and Semigallia: A unique period in world history”, 17–18 September 2020*. Kuldīga District Museum.

Wybrane źródła i literatura

5. Balcerek, M. (2023). Nowe materiały dotyczące walk o Mitawę w 1622 r. W W. Walczak & K. Wiszowata-Walczak (Red.), *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej* (T. 15, s. 13–39). Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy.
6. *Bishopric of Saare-Lääne, 1227–1573*. (2024). Eostre Publications OÜ. <https://eostreprint.eu/stronghold/>
7. *Bishopric of Tartu, 1224–1558*. (2024). Eostre Publications OÜ. <https://eostreprint.eu/bishopric-of-tartu/>
8. Brotze, J. C. (1782). *Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospecte, Wapen, etc., vol. 3*. Latvijas Universitate Akadēmiskā biblioteka. <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/2354>
9. Brotze, J. C. (1784). *Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospecte, Wapen, etc., vol. 4*. Latvijas Universitate Akadēmiskā biblioteka. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/2396>
10. Brotze, J. C. (1801). *Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospecte, Wapen, etc., vol. 9*. Latvijas Universitate Akadēmiskā biblioteka. <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/2354>

Wybrane źródła i literatura

11. Brotze, J. C. (1806). *Sammlung verschiedener Liefländischer Monumente, Prospecte, Wapen, etc.*, vol. 10. Latvijas Universitāte Akadēmiskā bibliotēka. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/2376>
12. "Das Schloss von Mietau". *Fästningen Mitau med kringliggande terräng. Ryska arméns attack från den 13 aug till den 4 sept 1705.* (SE/KrA/0425/11/096). (1705). Krigsarkivet, Stockholm, Sweden.
13. Google Maps. (2024).
https://www.google.pl/maps/@53.6663536,19.4277838,6.29z?entry=tt_u
14. Jakovļeva, M. (2011). Jelgava kā militārs nocietinājums poļu-zviedru karu laikā (1600-1661). W I. Ose (Red.), *Pētījumi un avoti par Livonijas ordenpilīm* (T. 7, s. 323–353). Latvijas vēstures institūta apgāds.
15. "Jelgava Palace". (2023, Grudzień 24). In *Wikipedia*.
https://en.wikipedia.org/wiki/Jelgava_Palace
16. "Jelgavas pils". (2024, Kwiecień 10). In *Wikipedia*.
https://lv.wikipedia.org/wiki/Jelgavas_pils

Wybrane źródła i literatura

17. “Kort förteckning” angående märkvärdiga händelser i Kurland den tid generalmajoren Carl Magnus Stuart där uti hertigdömet *gouvernementet förestod. Del I (1702)*. (SE/RA/760004/97). (1702). Riksarkivet, Stockholm, Sweden.
18. Kraus, T. (1892). Schrift auf der Karte Mitau mit Umgegend, von Tobias Kraus 1652. *Sitzungsberichte der kurländischen Gesselschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des kurländischen Provinzialmuseums, aus dem Jahre 1891*, 67 + illustration.
19. Lancmanis, I. (1986). *Jelgava pils. Zinātne*.
20. Majewski, A. A. (2007). Działania wojenne w Księstwie Kurlandii i Semigalii w latach 1658–1660. W M. Nagielski (Red.), *Z dziejów stosunków Rzeczypospolitej Obojga Narodów ze Szwecją w XVII wieku* (T. 7, s. 225–245). Wydawnictwo DiG; Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego.
21. Majewski, A. A. (2014). *Marszałek wielki litewski Aleksander Hilary Połubiński (1626-1679). Działalność polityczno – wojskowa* [PhD thesis]. Uniwersytet Warszawski.

Wybrane źródła i literatura

22. *Mitau 1622. Gustaf II Adolfs belägring av Mitau juli—Augusti 1622. Mitaus befästningar jämte i förterrängen utförda fältverk och skanser. Polska arméns läger antytt. Den svenska fältbron över Bulderån. Svenska arméns befästa läger och attack* (SE/KrA/0425/01/050). (1622). Krigsarkivet, Stockholm, Sweden.
23. Naronowicz-Naroński, J. (b.d.). *Optyka lubo perspektywa to jest opisanie nauk widzenia albo przezoru w obaczeniu wszelkich rzeczy wymalowania i własnej postaci wyrażenia także osobliwie architektura militaris to jest budownictwo wojenne...* (Rps 1954). Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Polska.
24. Peter I Capture of Mitau bronze Medal 1705. (2013). In *Heritage Actions*, <https://coins.ha.com/itm/russia/russia-peter-i-capture-of-mitau-bronze-medal-1705-/a/3026-28275.s>
25. *Plan osady nieustanowlennoj krieposti* (?). [1603-1640 22.] (Fond 971 Awt. 321/2 (op. 2, Nr 192), Nr 145). ([1622]). Rossijskaja Nacyonalnaja Bibliotieka (Sankt-Pietierburg).

Wybrane źródła i literatura

26. Pufendorf, S. (1696). *De rebus a Carolo Gustavo Sveciae rege gestis commentariorum libri septem, elegantissimis tabulis aeneis exornati, cum triplici indice*. sumptibus Christophori Riegelii; literis Knorzianis.
27. *Östersjöprovinserna. Mitau (Jelgava). Mitaw in Churlandt.* (Mitau/Jelgava) (SE/KrA/0406/28/030/001). ([1660]). Krigsarkivet, Stockholm, Sweden.
28. *Östersjöprovinserna. Mitau. Mitaw Schloss.* (SE/KrA/0406/28/030/006). ([1660]). Krigsarkivet, Stockholm, Sweden.
29. *Östersjöprovinserna. Mitau. Utan titel.* (Mitau) (SE/KrA/0406/28/030/005). ([1704]). Krigsarkivet, Stockholm, Sweden.
30. Zemītis, G. (2005). Arheoloģiskās liecības par Jelgavas pili kurzemes hercogu Ketleru dinastijas laikā. W I. Ose (Red.), *Latvijas Viduslaiku Pilis* (T. 5, s. 185–202). Latvijas vēstures institūta apgāds.

Dziękuję
za uwagę

Uznanie autorstwa-Na tych
samyh warunkach 4.0
Deed (CC BY-SA 4.0)

Książnica
Kopernikańska
w Toruniu